Мр Радоје Павловић*
Висока школа струковних студија за васпитаче
и пословне менаџере „Сирмијум“,
Сремска Митровица, Република Србија
Др Алекса Мацановић
Интернацинални универзитет, Брчко дистрикт БиХ

UDK 514.112.3
Стручни чланак
Примљен: 24. X 2013.

АНАЛИТИЧКИ ДОКАЗ И УОПШТЕЊЕ ЧЕВИЈЕВЕ ТЕОРЕМЕ

САЖЕТАК: Термин „чевијане“ долази од имена Ђованија Чевија, италијанског математичара, који је 1678. године објавио корисну и често коришћену теорему. Уопштене чевијане неког троугла су праве које пролазе кроз темена тог троугла .

КЉУЧНЕ РЕЧИ: дуж, чевијана, конгруентност, тежишна дуж.

Увод

Дефиниција 1. Дуж која спаја теме троугла с неком тачком на супротној страни називамо чевијаном.

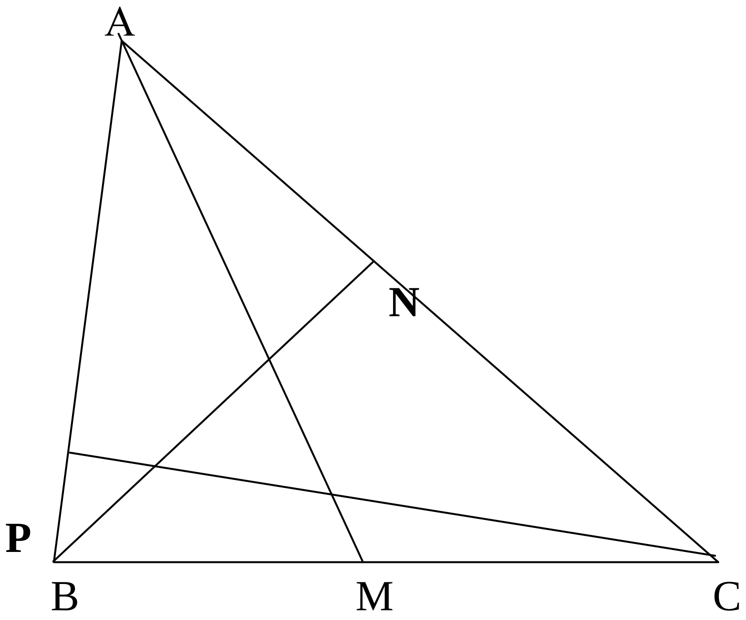

Слика 1. дужи **AM, BN**, и **CP** су чевијане троугла **ABC**

Дефиниција 2. (Конгруентне чевијане) − термин „чевијане“ долази од имена Ђованија Чевија, италијанског математичара, који је 1678. године објавио следећу корисну и често коришћену теорему: Ако су три чевијане **AM, BN**, и **CP** троугла **ABC** конкурентне, тада је

$$\frac{|BM|}{|MC|} * \frac{|CN|}{|NA|} * \frac{|AP|}{|PB|} = 1$$

* vs.radoje.pavlovic@gmail.com

Дефиниција 3. Уопштене чевијане неког троугла су праве које пролазе кроз темена тог троугла (слика 2).

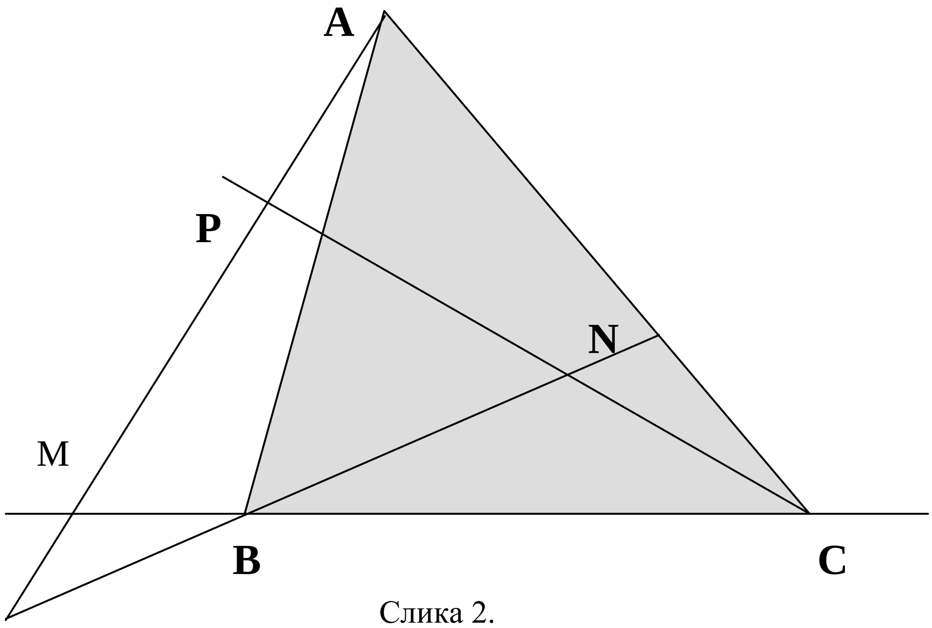

Слика 2.

Када кажемо да је скуп правих или дужи конкурентан имамо у виду да све фигуре тог скупа пролазе кроз једну тачку.

Нека су **M, N** и **P** пресечне тачке уопштених чевијана са наспрамним страницама и нека је

$$\frac{|BM|}{|MC|} = \lambda_1, \qquad \frac{|CN|}{|NA|} = \lambda_2 \qquad \text{и} \qquad \frac{|AP|}{|PB|} = \lambda_3$$

(λ_i могу бити и негативни бројеви различити од -1).

Узмимо да је $\lambda_1\lambda_2\lambda_3 \neq 0$ и да ниједан пар уопштених чевијана није паралелан. Јасно је да се уопштене чевијане могу сећи у једној тачки (слика 3), али не морају (слика 2).

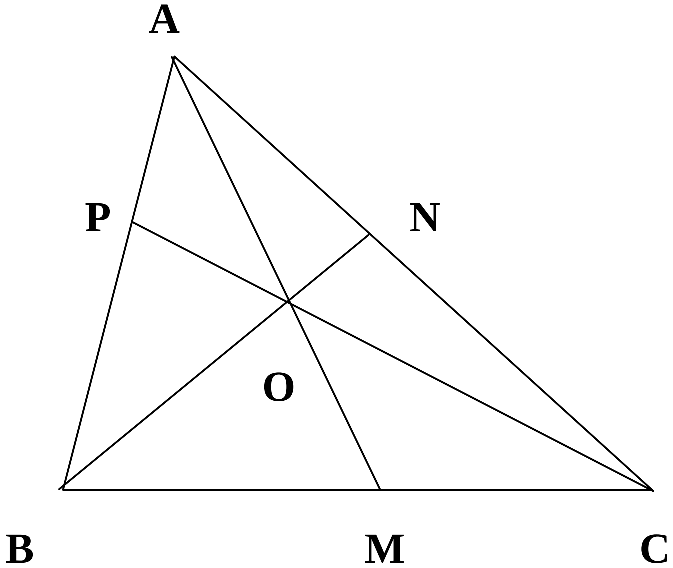

Слика 3.

1. Аналитички доказ Чевијеве теореме

Поставља се питање потребног и довољног услова да би се уопштене чевијане секле у једној тачки.

Поставимо троугао ABC у координатни систем као на слици 4.

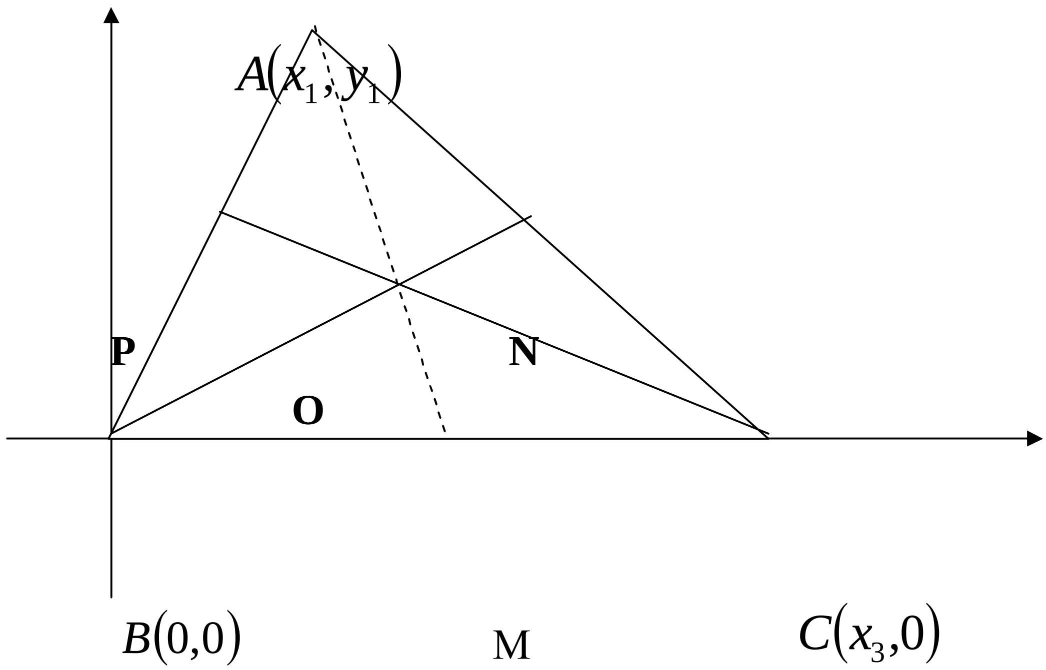

Слика 4.

Уз услов да је $\dfrac{|BM|}{|MC|} = \lambda_1$, $\dfrac{|CN|}{|NA|} = \lambda_2$ и $\dfrac{|AP|}{|PB|} = \lambda_3$

координате тачака **M, N**, и **P** су :

$$M\left(\frac{\lambda_1 x_3}{1+\lambda_1}, 0\right),\ N\left(\frac{\lambda_2 x_1 + x_3}{1+\lambda_2}, \frac{\lambda_2 y_1}{1+\lambda_2}\right) \text{ и } P\left(\frac{x_1}{1+\lambda_3}, \frac{y_1}{1+\lambda_3}\right).$$

Једначине правих **AM, BN** и **CP** су:

$$AM \equiv Y = \frac{-y_1(1+\lambda_1)}{\lambda_1 x_3 - x_1 - \lambda_1 x_1} * (X - x_1) + y_1$$

$$BN \equiv Y = \frac{y_2 y_1}{\lambda_2 x_1 + x_3} * X$$

$$CP \equiv Y = \frac{y_1}{x_1 - x_3 - \lambda_3 x \lambda_3}(X - x_3).$$

Нека се праве **BN** и **CP** секу у тачки **O**. Решавајући одговарајући систем добије се да су координате тачке

$$O\left(\frac{\lambda_2 x_1 + x_3}{1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3}, \frac{\lambda_2 y_1}{1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3}\right)$$

Ако је $1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3 = 0$ праве BN и CP су паралелне (услов паралелности правих).

Одговарајућа израчунавања координата тачака **M, N**, **P** и **O** и налажење једначина правих **AM, BN** и **CP** препушта се читаоцу као својеврсна вежба стрпљења и прецизности.

Тачка **O** припада правој **AM** ако и само ако координате тачке **O** задовољавају једначину праве **MN** , тј ако и само ако је

$$\frac{\lambda_2 y_1}{1+\lambda_2+\lambda_3} - y_1 = \frac{-y_1(1+\lambda_1)}{\lambda_1 x_3 - x_1 - \lambda_1 x_1} * \left(\frac{\lambda_2 x_1 + x_3}{1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3} - x_1\right)$$

Сређивањем добијемо еквивалентну једнакост

$$-1-\lambda_3\lambda_3 = \frac{(-1-\lambda_1)*(x_3 - x_1 - \lambda_2\lambda_3 x_1)}{\lambda_1 x_3 - x_1 - \lambda_1 x_1}$$

и отуда је

$$\lambda_1\lambda_2\lambda_3 = 1 .$$

То је уједно доказ Чевијеве теореме (где је $\lambda_1 \succ 0$, $\lambda_2 \succ 0$ и $\lambda_3 \succ 0$) и извесно уопштење за негативне бројеве λ_1 , λ_2 и λ_3 за које тачке **M , N** и **P** нису на страницама троугла већ у општем случају на правама **BC , CA** и **AB**.

У случају тежишних дужи имамо да је $\lambda_1 = \lambda_2 = \lambda_3 = 1$ а у случају симетрала углова је $\lambda_1 = \frac{c}{b}$, $\lambda_2 = \frac{a}{c}$ и $\lambda_3 = \frac{b}{a}$ што задовољава услов да је $\lambda_1\lambda_2\lambda_3 = 1$.

2. Уопштење Чевијеве теореме

Да размотримо могућност даљег уопштавања претходног резултата. Узмимо да тачке и деле дужи **BC, CA** и **AB** у размери λ_1, λ_2 и λ_3 респективно. Нека се праве **AM** и **BN**, **BN** и **CP** и **CP** и **AM** секу у тачкама P_1, P_2 и P_3 респективно (слика 5).

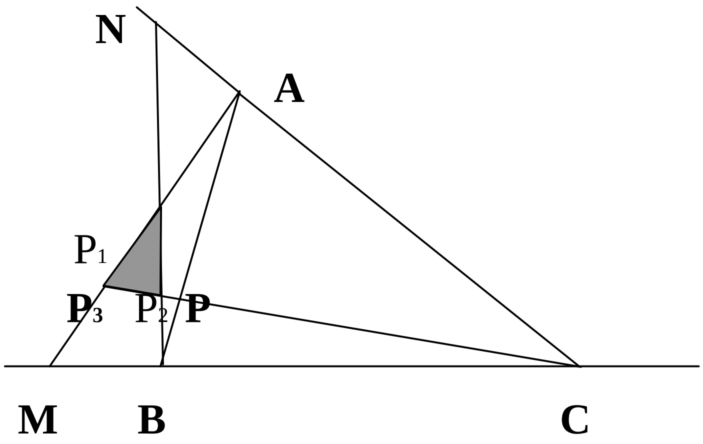

Слика 5.

Израчунајмо површину троугла $\Delta \quad P_1 P_2 P_3$ При томе је

$$\left(1+\lambda_1+\lambda_1\lambda_2\right)\left(1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3\right)\left(1+\lambda_3+\lambda_3\lambda_1\right)\neq \mathbf{0}$$

јер би у противном неки пар правих из скупа правих **AM, BN** и **CP** био паралелан и троугао **P1P2P3** не би постојао.

Слично као у претходном тексту налазимо координате тачака

$$M\left(\frac{\lambda_1 x_3 + x_2}{1+\lambda_1}, \frac{\lambda_1 y_3 + y_2}{1+\lambda_1}\right),$$

$$N\left(\frac{\lambda_2 x_1 + x_3}{1+\lambda_2}, \frac{\lambda_2 y_1 + y_3}{1+\lambda_2}\right)$$

$$P\left(\frac{\lambda_3 x_2 + x_1}{1+\lambda_3}, \frac{\lambda_3 y_2 + y_1}{1+\lambda_3}\right),$$

,

$$P_1\left(\frac{\lambda_1\left(\lambda_2 x_1 + x_3\right)}{1+\lambda_1+\lambda_1\lambda_2}, \frac{\lambda_1\lambda_2 y_1}{1+\lambda_1+\lambda_1\lambda_2}\right),$$

$$P_2\left(\frac{\lambda_2 x_1 + x_3}{1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3}, \frac{\lambda_2 y_1}{1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3}\right),$$

$$P_3\left(\frac{\lambda_1\lambda_3 x_3 + x_1}{1+\lambda_3+\lambda_3\lambda_1}, \frac{y_1}{1+\lambda_3+\lambda_3\lambda_1}\right).$$

Површина троугла $P_1P_2P_3$ је

$$P_{\triangleright P_1P_2P_3} = \frac{1}{2} \left| \boxed{\begin{matrix} x_{P_1} & y_{P_1} & 1 \\ x_{P_2} & y_{P_2} & 1 \\ x_{P_3} & y_{P_3} & 1 \end{matrix}} \right|$$

$$= \frac{1}{2}\left|-x_3y_1\right| * \frac{(\lambda_1\lambda_2\lambda_3 - 1)^2}{(1+\lambda_1+\lambda_1\lambda_2)(1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3)(1+\lambda_3+\lambda_3\lambda_1)}.$$

Пошто је $\frac{1}{2}\left|-x_3y_1\right| = P_{\triangleright ABC}$ имамо да је

$$P_{\triangleright P_1P_2P_3} = \frac{(\lambda_1\lambda_2\lambda_3 - 1)^2}{(1+\lambda_1+\lambda_1\lambda_2)(1+\lambda_2+\lambda_2\lambda_3)(1+\lambda_3+\lambda_3\lambda_1)} * P_{\triangleright ABC}.$$

Површина троугла $P_1P_2P_3$ је једнака 0 ако и само ако је $\lambda_1\lambda_2\lambda_3 = 1$ и као директну последицу тог тврђења добијамо Чевијеву теорему.

ЛИТЕРАТУРА

Васильев, Н. Б., Егоров, А. А. (1988). *Задачи всесоюзных математических олимпиад*. Москва: ,,Наука".
Прасолов. В. В. (2003). *Задачи по планиметрии*. Москва: МЦНМО.
Прасолов, В. В., Тихомиров, В. М. (2007). *Геометрия*. Москва: МЦНМО.
Coxeter, H.S.M., Greitzer, S.L. (1967). *Geometry revisited*. Toronto, New York.

Radoje Pavlović, M.Sc.
Aleksa Macanović, Ph.D.

ANALYTICAL EVIDENCE AND GENERALIZATION IN CEVA'S THEOREM

Summary

The name "cevian" comes from Giovanni Ceva, an Italian mathematician, who first published the theorem in 1678, which proved to be a useful and frequently used theorem. General Cevian approach is a right triangle passing through the apex of the triangle.

Key words: a straight line, cevian, congruency, centroidal axis.